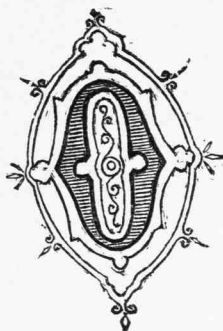

Ο ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΤΑΝΛΕΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ἰ ἐν ἔτει 1868 τακτικοὶ περιπατηταὶ τῆς ἐν Ἐρμουπόλει κεντρικῆς Πλατείας, ἀναγινώσκοντες σήμερον τὰ κατὰ τὸν διάσημον ἐρευνητὴν τῆς Ἀφρικῆς κ. Ἐρρίκον Στάνλεϋ, καὶ τὰς ἀπανταχοῦ ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ὀριζομετρικῇ ἐπανόδῳ γενομένης αὐτῷ ὑποδοχάς, ὑπερβαίνουσας ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις καὶ αὐτὰς τὰς βασιλικὰς, ἐνθουμῶνται τὸν νεαρὸν τότε ἀνταποκριτὴν τοῦ New York Herald κ. Στάνλεϋ, παραμεινάντα ἐν Σύρῳ ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐξ Ἀβυssiνίας ἐπάνοδόν του. Ἐφημερίδες δὲ τινες, ἔνεκα τοῦ περὶ αὐτοῦ, δικαίως ἤδη, γενομένου μεγάλου καθ' ὅλον τὸν κόσμον λόγου, ἐδημοσίευσαν τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου του, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκείνῃ νήσῳ, ἐπεισόδιον, ὅπερ κατὰ τινὰς αὐτῶν, ἴσως συντέλεσεν εἰς τὴν μετατροπὴν τοῦ σταδίου του καὶ τὴν μετέπειτα δόξαν του, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ τυχὸν πραγματοποιήσις τῆς ἐν Σύρῳ ἐκδηλωθείσης εὐχῆς του, ἤθελεν ἐπιδράσει εἰς τὰ κατόπι μεγάλα του σχέδια περὶ ἐξερευνήσεως τῆς τῶς ἀπροσίτου Ἀφρικῆς.

Ὁ τὰς γραμμὰς ταύτας γράφων ἐνταῦθα, εἰς τῶν περιπατητῶν τῆς ἐν τῇ καλῇ ἐκείνῃ νήσῳ Πλατείας, εὐτυχήσας νὰ γνωρίσῃ τότε, καὶ προσωπικῶς σχετισθῇ μετὰ τοῦ μέλλοντος ἐρευνητοῦ τῶν ἀπροσίτων τῆς Ἀφρικῆς, δὲν προτίθεται νὰ γράψῃ τι, οὔτε περὶ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου, οὔτε περὶ τῶν ἐκ τούτου κρίσεων τῶν ἄλλων¹.

¹ Σημ. Ἐκδ. Ποικίλης Στοᾶς. Περὶ τοῦ ἐν Σύρῳ ἐπεισοδίου, περὶ οὗ δὲν ἀναφέρει τι ὁ κ. Ἀμπελάς, ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς ἐν τῷ περιοδικῷ Ἑβδομάδι, γραφέντα μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Μαράνου, ἀναδημοσιευθέντα δὲ μετὰ κρίσεων καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐφημερίδων.

«Πρὶν ὁ Στάνλεϋ γείνη Στάνλεϋ, ἔνδοξος τουτέστι καὶ μέγας, ἦτο ἀπλοῦς ἀνθρωπος, καὶ μάλιστα ἀνταποκριτῆς ἐφημερίδας. Καὶ πρὶν ἢ ὁ ἀκάματος ἐξευρητῆς τῆς Ἀφρικῆς πληρώσῃ τὸν κόσμον διὰ τῆς φήμης του, διῆλθεν ἡμέρας σκοτεινάς, ἀλλὰ γλυκείας, ὅσον ἡ σιὰ δροσεροῦ ἄλλου».

«Εἰς τοὺς πολλοὺς εἶναι ἄγνωστος ἡ σελὶς αὕτη τῆς ἱστορίας τοῦ Στάνλεϋ

Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου παρεισέφρουσε μικρά τις ἀνακριθεῖα, ἐκπληρῶ, φίλτατε Κύριε Ἀρσένη, τὴν αἰτησίην σου, ὅπως σοὶ γράψω, ὡς εἰς τῶν περιπατητῶν τῆς Πλατείας ἐκείνης, καὶ προσωπικῶς τότε γνωρίσας τὸν κ. Στάνλεϋ, ὀλίγας λέξεις ἰδίως,

καὶ οὐδεμία τὴν ἀναφέρει ἐκ τῶν ἀπέριων βιογραφιῶν, αἵτινες πληροῦσι νῦν τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά, οὐδὲ εἶνε μυθολόγημά τι ἐξ ἐκείνων, δι' ὧν κοσμεῖ ἢ παράδοσις τὸ παρελθὸν ἐξεχόντων ἡρώων».

«Εἶναι ἀπλουστάτη ἀλήθεια, τόσον ἀπλῆ, ὥστε οὐδὲν θὰ παρουσίαζε τὸ ἐνδιαφέρον, ἂν ἐπρόκειτο περὶ οἰουδήποτε ἄλλου.— Ἀπλοῦς ἔρωσ, ἀτυχῆς μάλιστα! Ἄλλὰ καὶ τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ἐπεισοδιον τοιαύτην ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ μετέπειτα βίου τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ὥστε τὸ περισυλλέγει ἢ ἱστορία καὶ δι' αὐτοῦ ἐρμηνεύει κάποτε ἔργα, ἄτινα, ἄνευ αὐτοῦ, θὰ ἔμενον ἀνεξήγητα. Τίς οἶδε δὲ βραδύτερον, ἂν αὐτὸς ὁ ἀτυχῆς ἔρωσ τοῦ Στάνλεϋ δὲν παρουσιασθῆ ὡς ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς σημερινῆς δόξης του.

«Ἡ ἱστορία, εἶπομεν, εἶνε μικρὰ καὶ ἀπλουστάτη· μόνον αἱ συνέπειαι τῆς πιθανὸν νὰ ἐγίνοντο μεγάλα!».

«Ὁ Στάνλεϋ πρὶν γείνη Στάνλεϋ, μὲ ἄλλο ὄνομα μάλιστα (;) ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀνταποκριτὴς ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων, καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διέμεεν ἐν Σύρῳ. Τὸ πολυάσχολον πλῆθος τῶν περιπατητῶν τῆς Πλατείας, συνειθισμένον εἰς τόσους διερχομένους ξένους, οὐδεμίαν ἤξιωσεν αὐτὸν προσοχῆς. Βραδύτερον ὁμως ὁ ξένος προεκάλει τῶν πάντων τὰ βλέμματα. Τί; μὴ προεμάντευσαν οἱ φίλοι Ἐρμουπολίται ὅποσον ἀνέμενον αὐτὸν μέλλον; Ποσῶς ἐπαρὰξενεύθησαν μόνον, μαθόντες ὅτι ὁ ξένος αὐτός, ὁ ἄγνωστος, ἀπέβλεψε πρὸς τὴν ὠραιότεραν κόρην τῆς νήσου, καὶ ἀφοῦ μάτην, διὰ συχῶν ἐν τῇ Πλατείᾳ περιπάτων ἐπόθησε νὰ προκαλέσῃ παρόμοιον αἴσθημα, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά της. Δι' αὐτὸ πάντες τὸν παρετήρουν μετὰ περιεργείας, ὡς ἐκδηλώσαντα οὕτως ἀρπακτικὰς διαθέσεις κατὰ τοῦ ἐγχωρίου ἐγκαλλωπίσματος».

«Ἀποφεύγομεν ν' ἀναφέρωμεν ὀνόματα καὶ χρονολογίας, ἀλλ' ἡ ἱστορία δὲν θὰ παραμελήσῃ οὐδὲ ταῦτα. Ἀρκούμεθα μόνον εἰς τὰ γεγονότα, ὧν τὸ πρῶτον ὑπῆρξεν οἰκογενειακὸν συμβούλιον, κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν εἰθισμένα, συμβούλιον, οὐτινος ἡ ἀπόφασις ὑπῆρξεν ἀναβλητικὴ. Ἡ ἀναβολὴ εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶνε συνώνυμος πρὸς καταδικήν. Ὁ Στάνλεϋ ὁμως δὲν ἦτο ἄνθρωπος νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπέμεινε μὲ τὴν σιδηρᾶν ἐκείνην ὑπομονήν, ἧς τὰ δείγματα ἐθαύμασεν ὁ κόσμος βραδύτερον. Καὶ ἐν τῷ μεταξύ οἱ οἰκεῖοι ἐζήτησαν καὶ ἐλάμβανον περὶ αὐτοῦ τὰς ἀρίστας τῶν πληροφοριῶν. Αἱ ἐξ Ἀγγλίας ἐπιστολαὶ συνίσταν αὐτὸν ὡς ἀληθὲς εὐρημα. Καὶ οἱ γονεῖς τῆς ὠραίας Ἑλληνίδος συγκατένευσαν εἰς τὸν γάμον, ἀλλ' ὑπὸ ἓνα ὄρον, ὑπαγορευθέντα ἐκ τῆς πρὸς τὴν κόρην στοργῆς καὶ συνήθη ἄλλως τε παρ' ἡμῖν—Νὰ ἐγκατασταθῆ ὁ γαμβρὸς ἐν Ἑλλάδι!

«Ὁ γαμβρὸς ὁμως ἐκαλεῖτο Στάνλεϋ!» . . . Τοιαύτη ψυχὴ ἦτο δυνατόν νὰ ἐγκαθειρθῆ ἐν σώματι παραγγελλιοδόχου, ἐμπόρου, ἀξιωματικοῦ, ἢ καὶ δημοσιογράφου, ὅφ' οὗς ὄρους φυτοζωοῦσιν οὗτοι παρ' ἡμῖν; Ὁ δὲ ἐγένετο ἴσως ἀρχαιολό-

ὅπως ὑποδείξω ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ δὲν ἔφερεν ἄλλο τότε ὄνομα, ὅτε ἦτο ἀπλοῦς ἀνταποκριτὴς ἐφημερίδων, ἀλλ' εἶχεν ἤδη, καίτοι νέος, παρελθὸν καὶ προεδείκνυεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν μέλλοντα Στάνλεϋ, τὸν ἄνδρα τῶν μεγάλων ἀγώνων καὶ ἀποφάσεων.

Εἰκοσιεπταετῆς περίπου ὁ κ. Στάνλεϋ εἶχεν ἐπισκεφθῆ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1868 τὴν νῆσον Σῦρον. Ἐπανερχόμενος ἐξ Ἀβυσσινίας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Μαγδάλων τῆς Αἰγύπτου, διήρχετο τῆς Σύρου, ὅπως παραμείνῃ μόνον ὥρας τινὰς καὶ ἐξακολουθήσῃ εἶτα τὸ εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀφρικὴν ταξιδιδίον του. Ἀλλ' ἡ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὑφισταμένη ἔτι, ἐνεκα τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως, θορυβώδης κίνησις προσφύγων, ἐθελοντῶν καὶ πολεμοφοδιῶν, εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς μεγίστης τῶν ἐφημερίδων καὶ ἀπεφάσισε νὰ παραμείνῃ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ὅπως, πληροφορηθεὶς τὰ τῆς τότε καταστάσεως, γράψῃ καὶ τηλεγραφήσῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα του.

Ἀλλ' αἱ τρεῖς ἡμέραι ἐγένοντο πλεονέτεροι, διότι κατὰ ταύτας ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο τοῦ βίου του, τὸ ἀναγραφέν ἤδη εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ ὅπερ τάχιστα κατέστησε γνωστὸν καὶ ἀγαπητὸν τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης*, παρὰ τῇ ἀξιολόγῳ κοινωνίᾳ τῆς Ἐρμουπόλεως.

Ὁ κ. Στάνλεϋ ἦτο ἤδη γνωστὸς εἰς τοὺς ἀπειροπληθεῖς ἀναγνώστας τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης* (New York Herabd), ἧτις εἶνε, ὡς γνωστὸν, ἡ μεγίστη τῶν ἐφημερίδων τοῦ νέου κόσμου.

Ἡ εἰς Ἀβυσσινίαν ἐκδρομὴ τοῦ κ. Στάνλεϋ, ὁ ἠρωϊσμὸς καὶ ἡ δε-

γος, ἵνα εὕρῃ στάδιον ἡ δαιμονία ἐνεργητικότης του ; ἢ θὰ ἐγένετο ἡ Ἑλλάς ἀφετηρία τῶν μακρῶν πλώων του καὶ τὸ Κόγκρον θὰ προσηρτάτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ; . . . .

Τὸ ἀποτέλεσμα, ἐν τούτοις, τῆς πάλης ὑπῆρξεν ἡ ἥττα τῆς καρδίας. Καὶ ὁ Στάνλεϋ ἀνεχώρησεν ἐκ Σύρου καὶ ἐξ Ἑλλάδος, ἵνα μὴ ἐπανεέλθῃ πλέον.

Ὅρα τὴν συνέχειαν τῆς ὥραιας ταύτης μελέτης ἐν τῇ «Ἐβδομάδι» (ἀριθ. 26 τῆς 30 Ἰουνίου 1890), ἧτις τελευτᾷ διὰ τῶν ἐξῆς : «Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο δὲν εἶνε τὸ μόνον, ὅπερ ἠδύνατό τις νὰ λάβῃ ὡς ὑπόθεσιν μυθιστορίας. Παράδοξος συγκυρία τύχης συνετέλεσεν, ὥστε ἡ ὥραία τῆς Ἐρμουπόλεως Καρυάτις νὰ νυμφευθῇ ξένον καὶ νὰ εὐρίσκηται ἐν Βρυξέλλαις τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐτελεῖτο ἐκεῖ τοῦ σχεδὸν ἀπορριφθέντος μνηστῆρος ἡ ἀποθώσις . . . . »

Καὶ προσθέτομεν ἡμεῖς ὡς ἐπίλογον, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο συνετέλεσέ πως εἰς τὴν μετέπειτα ἀφθιτον δόξαν τοῦ Στάνλεϋ καὶ ἡ ὥραία Ἑλληνίς ἀπεκατέστη εὐτυχῆς σύζυγος ἄλλου ξένου διαπρεποῦς καὶ φιλέλληνος.

Σημ. Ἐκδ. Ποικ. Στοῆς.

ξιοτής, μεθ' ἧς εἰσῆλθεν εἰς τὰ πολιορκούμενα Μάγδαλα, ἦτο τὸ πρῶτον ἄλμα, τὸ πολλὰ ὑποσχόμενον εἰς δημιουργίαν μεγάλου, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν τολμηρῶν ἐπιχειρήσεων, σταδίου, ὅπερ βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ σχεδιάσῃ μένων ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι, ἦτοι ἐν Denbigh τῆς Οὐαλλίας. Δεκατριετῆς εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖθεν πρὸς ἀναζήτησιν σταδίου ὁ τότε καλούμενος Jhon Rowaland (Ἰωάννης Ρόουλλανδ).

Ἀπελθὼν διὰ Λιβερπούλης εἰς Νέακ Αὐρηλίαν καὶ ἀναγνοὺς πρὸ καταστάματός τινος, ὅτι ζητεῖται νεαρὸς ὑπάλληλος, εἰσῆλθε καὶ κερδίσας τάχιστα διὰ τῶν προτερημάτων του τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ μεγαλεμπόρου καὶ προῖσταμένου του Henry Morton Stanley υἱοθετήθη παρ' αὐτοῦ, λαβὼν ἕκτοτε τὸ τοσοῦτον δοξασθὲν ὄνομα *Ἐρρίκος Μόρτον Στάνλεϋ*. Ὑπὸ τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα ἐγένετο ἡμῖν γνωστὸς ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἐκεῖθεν διάβασίν του. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ θεοῦ πατρός του Στάνλεϋ, ἄνευ διαθήκης, ὁ νεαρὸς Στάνλεϋ ἀνεζήτηται ἐπὶ τετραετίαν νέον στάδιον ἐνεργείας, ἣν δὲν ἀνεύρισκεν ἐν τῇ κινήσει τοῦ ἐμπορίου ἐκραγέντος δὲ τότε τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολέμου, μετέσχεν αὐτοῦ· γενναίως δὲ πολεμῶν ἠχμαλωτίσθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Pittsburg, ἀλλὰ μεταφερόμενος, ὅπως δικασθῆ, διὰ τῆς εἰδικῆς ἀμάξης τῶν ὑποδικῶν, κατῴρθωσε, διαλαθὼν τοὺς φρουροὺς, νὰ δραπέτευσῃ· φεύγων δέ, προσέφυγε καὶ κατετάχθη εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ἐνθα ταχέως προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν ἀξιωματικοῦ. Κατὰ τὸ 1869 ἀπελθὼν ἐπ' ἀδείᾳ εἰς Ἀγγλίαν, ἵνα ἐπισκεφθῆ τὴν ἐν Denbigh μητέρα του, ἔσπευσε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς τάξεις του· ἀλλὰ τοῦ πολέμου ἤδη παύσαντος, παρητήθη τοῦ βαθμοῦ του, ὅπως ἀναζητήσῃ στάδιον ἐνεργητικώτερον τοῦ ἐν εἰρήνῃ ἀξιωματικοῦ. Ἄλλ' ἤδη ὁ ἄνθρωπος τῶν ὅπλων ἤρξατο φημιζόμενος ὡς δεξιῶς χειριζόμενος καὶ τὴν γραφίδα· δι' ὃ ταχέως προσελήφθη ὑπὸ τῶν διευθύνσεων τῶν Ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων *Missouri Democrat* καὶ *New York Tribune*, εἰς ἃς ὅμως βραχὺν παρέμεινε χρόνον· καθ' ὅσον ἤδη ἐν ἔτι 1867 ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐπιχειρηματίου καὶ ἐκατομμυριούχου Διευθυντοῦ καὶ ἰδιοκτῆτου τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης* κ. Βέννετ, ὅπως ἀποτελέσῃ μέρος τῆς συντάξεως τοῦ κολοσσαίου ἡμερησίου φύλλου, ὡς περιοδεύων αὐτοῦ ἀνταποκριτῆς ἐπὶ μεγάλη ἀντιμισθία· ὡς τοιοῦτος δὲ ἀνემίχθη τότε ἀμέσως εἰς τὰ σπουδαιότερα τῆς ὑψηλίου συμβάντα, μεταξύ δὲ τῶν τελευταίων, εἰς τὴν Ἀβυσσινακὴν ἐκστρατείαν, εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Σουεζ καὶ εἴ τι ἄλλο, μεταπηδῶν ἀπὸ Ἀμερικῆς εἰς Ἀβυσσινίαν, ἢ ἀπὸ ταύτης εἰς Καναδᾶ, ἢ εἰς τὴν Ἀνατο-

λήν, μεθ' ἧς ἡμεῖς εὐκολίας ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Αἴγιναν ἢ Σῦρον. Κατὰ τὴν τελευταίαν του δὲ ἐξ Ἐβουσσίνιας δι' Αἰγύπτου ἐπάνοδον, διήλθε τῆς Σύρου, προτιθέμενος ὅπως μεταβῆ εἰς Ἰσπανίαν, ἔνθα ἀνετιλισσοντο τὰ συμβάντα, τ' ἀπολήξαντα κατόπιν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τῆς Ἰσαβέλλας Β'.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ὑποδεικνύεται, ὅτι ὁ κ. Στάνλεϋ δὲν ἦτο τότε ἀπλοῦς ἀνατακοκριτής, ἀλλ' ἔφερεν ἡδὴ ἀρκούντως γνωστὸν τὸ ὄνομα, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ κατέστησεν ἐνδοξον καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον.

Τὸν κ. Στάνλεϋ, οἱ τότε γνωρίσαντες καὶ σχετισθέντες ἐν Σύρῳ ἐφροντίσαμεν — καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπεισοδίου, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος — νὰ περιποιηθῶμεν καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν, ἦτοι, οὐ μόνον ὡς ξένον καὶ πολῦτιμον ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνατακοκριτὴν παγκοσμίου φύλλου, οὐ περ ἡ εὐμενῆς διάθεσις ὑπὲρ τῶν ἀγῶνων τῆς ἀγωνιώσεως τότε Κρήτης ἠδύνατο ν' ἀποβῆ ἔθνοφελῆς. Αὐτὸς δὲ τότε τῆς Ἀμερικῆς ἐν Σύρῳ πρόξενος, κ. Ἐμμ. Σαπουτζάκης, ἦτο Κρής, εἰς τῶν μάλιστα ἐνδιαφερομένων ὑπὲρ τοῦ κρητικῆς ἀγῶνος. Δι' αὐτοῦ δ' ἐγνωρίσθημεν μετὰ τοῦ κ. Στάνλεϋ, ὅστις ἐν τῷ μικρῷ κύκλῳ τῶν ἐν Σύρῳ γνωρίμων του εὔρισκεν ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν λαλῶν τὴν ἀγγλικὴν μετὰ τοῦ κ. Χρ. Εὐαγγελίδου, διευθυντοῦ τοῦ πεφημισμένου τότε καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἐκπαιδευτηρίου καὶ μετὰ τοῦ ἀρίστου ἀγγλομαθοῦς καὶ φιλαμερικανοῦ κ. Στυλ. Κασσιμάτη, τότε διαπρέποντος δικηγόρου ἐν Σύρῳ. Διότι ὁ κ. Στάνλεϋ δὲν εἶχε τελειοποιηθῆ ἔτι ἐν τῇ ἐκμαθήσει τῆς γαλλικῆς, κατεγίνετο ὅμως ἔτι εἰς ταύτην καὶ ταξειδεύων ἀκόμη.

Συνέπεσε δὲ τότε οἱ ἐν Σύρῳ νὰ ἡμεθα ἐνθουσιασμένοι ὑπὲρ τοῦ ἀμερικανικοῦ Ἔθνους, ἔνεκα τῶν ὑπὲρ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως δειχθεισῶν εὐμενῶν ἐκεῖθεν διαθέσεων· ἐπίειθετο δὲ ὁ κ. Στάνλεϋ περὶ τούτου ἐκ τε τῶν συνδιαλέξεών μου καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔτι τοῦ τίτλου τοῦ ξενοδοχείου, ἐν ᾧ κατώκησε, τοῦ μεγάλου καὶ μόνου τότε ἐν τῇ κεντρικῇ πλατεῖᾳ Ξενοδοχείου τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ὑχαριστεῖτο δὲ βλέπων εὐχερῶς λαλουμένην τὴν Ἀγγλικὴν, ὅπου ἐσύχναζε, κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς ἐν Σύρῳ διατριβῆς του· διότι, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γνωρίμων του, ἐγνώρισε τότε καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐν Σύρῳ διακεκριμένων ἀγγλομαθῶν, οἷον τὸν κ. Ἄρ. Κάζηραν, γενικὸν γραμματεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοίας, τὸν κ. Σμίθ, γενικὸν διευθυντὴν τοῦ μηχανικοῦ τμήματος τῆς αὐτῆς ἐταιρίας καὶ ἄλλους. Ἡ ὑχαρίσται δὲ πάντας τὸ προσηνῆς τοῦ ὕφους, ἡ πολυγνωσία καὶ ἡ ἀφέλεια, μεθ' ἧς ὠμίλει περὶ

τῶν ἐν τῇ ὑψηλίῳ μεγάλων ἀποστάσεων. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ζωηρῶς ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἔθιξεν ἐν οικογενειακῷ τινι συμποσίῳ, ἔνθα ἔγερθεῖς, ὅπως, κατὰ τ' ἀγγλικά ἔθιμα ἀπαγγείλῃ πρόποσιν τινὰ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, εἶπε πολλὰ καὶ πολύτιμα περὶ τῆς πάλαι ἐπιχειρηματικότητος αὐτῶν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατακτήσεως ὄλου σχεδὸν τοῦ Ἀσιατικοῦ κόσμου. Ἡ πρόποσις αὕτη, ἦν διηρημένευεν ἀμέσως κατὰ φράσιν καὶ ὡς ἄριστα, ὁ ἐλλόγιμος κ. Κασσιμάτης, ἦτο ἡ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του προφητεία. Λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς Ἀβυσσινίας, ἀνέφερον ὅτι ὑπάρχουσιν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἰς ἀγνώστους ἔτι χώρας. Τίς τῶν δαιτημόνων ἠδύνατο νὰ προῖδῃ, ὅτι ὁ ταῦτα λέγων ἔμελλε νὰ ᾗ μετ' οὐ πολὺ ὁ μέγας τῆς Ἀφρικῆς ἐξερευνητῆς καὶ νὰ περισώσῃ ὅ,τι τότε ἔλεγε, καὶ φιλοσοφήσῃ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος ἀπὸ τότε δαιμονίου τῶν μεγάλων περιηγήσεων καὶ ἀνακαλύψεων! Εἷς τινὰ αὐτοῦ περικοπήν, ἀπαντῶν λεπτῶς καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν ὑπότινος δαιτημόνος ἐκφρασεῖσαν εὐχὴν, ὅπως παραμείνῃ ποτὲ ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Εὐρώπῃ πρὸς διαρκῆ ἐγκατάστασιν, ἐν ἣ θὰ ἦτο πολύτιμον ἀποκτῆμα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς φιλέλλην δημοσιογράφος, ἐμειδία ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ περιορισθῇ ὡς ὁ κοχλίας ἐν τῷ περικαλύμματι, ἢ τῷ φορητῷ οἴκῳ του. Τότε δὲ ὑπέμνησεν ὅτι οἱ Ἕλληνες, οἱ παρακολουθήσαντες τὸν πρόγονόν των Μέγαν Ἀλεξάνδρον εἰς τὰ βάθη τῶν Ἰνδιῶν ἢ πλημμυρήσαντες τὸν κόσμον δι' ἀποικιῶν, δὲν ἔπρεπε νὰ νομίζωσιν ὅτι δύναται τις νὰ δημιουργήσῃ μέλλον, περιοριζόμενος ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς πόλεως ἢ τοῦ ἔθνους του. Μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδεμία ἔτι ὑπῆρχεν ιδέα, οὔτε παρ' αὐτῷ οὔτε παρὰ τῷ ἰδιοκτῆτῇ τῆς ἐφημερίδος του περὶ ἀνευρέσεως τοῦ Λιβιστῶνος εἰς τὰ ἀπρόσιτα τῆς Ἀφρικῆς, οὔτε περὶ τῶν κατόπι μεγάλων ἐξερευνήσεων αὐτῆς. Ἐνεῖχον ὁμῶς αἱ φράσεις του καὶ αἱ ἀοριστίαι περὶ μέλλοντος πόθου του προφητεϊαν τινά, πραγματοποιηθεῖσαν μετ' οὐ πολὺ. Πράγματι, μῆνας τινὰς μετὰ τὴν ἐν Σύρῳ διαμονὴν του, μοὶ ἔγραφεν ἀφελέστατα, ἀποχαιρετῶν με, ὅτι ἀνέλαβεν προταθεῖσαν ἐκδρομὴν εἰς τὰ ἀπρόσιτα τῆς Ἀφρικῆς μέρη, πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὡς ἀπολεσθέντος θεωρουμένου δόκτορος Λιβιστῶνος. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας δ' ἐκείνης ὁ κ. Στάνλεϋ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῶν μεγάλων του ὄνειροπολήσεων καὶ τῶν Ἡρακλείων ἀγώνων, εἰς οὓς τὸν παρακαλουθοῦμεν νοερῶς οἱ ἐν Σύρῳ ὀλίγοι γινώριμοί του μετ' ἐνδιαφέροντος, θαυμάζοντες τὸ ἀπαράμιλλον θάρρος, τὴν εἰς τοὺς μόχθους καὶ τὰς δεινὰς ἐν Ἀφρικῇ νόσους ἀντοχὴν του, καὶ τὴν ἐπιμονὴν, μεθ' ἧς ἀλλεπαλλήλους ἐπεράτω-

σεν ἐκεῖ ἀποστολάς, δικαίως ἐπονομασθεὶς *Στάνλεϋ ὁ Ἀφρικανός*.

Γνωρίζουσι δὲ πάντες, μάλιστα ἐκ τῶν Ἑρμουπολιτῶν οἱ γνωρίσαντες τὸν ἄνδρα καὶ παρακολουθήσαντες αὐτὸν νοερῶς εἰς τὰς ἐκστρατείας του, ὅτι διελθὼν διὰ Κριμαίας, παρακολουθήσας τὸν Καύκασον, εἶτα διασχίσας τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Περσίαν, ἔφθασεν εἰς Ζανζιβάρην τῇ 21 Μαρτίου 1871 καὶ ἐντεῦθεν εἰσέδυσεν εἰς τὸ δυσπρόσιτον τέως κέντρον τῆς Ἀφρικῆς· οἱ δὲ ἀναγνόντες τὸ κατόπι δημοσιευθὲν σύγγραμμά του «Comment j'ai retrouvé Livigston» ἐνθυμοῦνται πῶς, ὀργανίσας σῶμα 192 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 3 μόνον Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀφρικανοὶ ἰθαγενεῖς, ἐγκατελήφθη μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ προύχώρησεν, μόνος αὐτὸς λευκός, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν μαύρων, εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀφρικῆς, πῶς ὠφελήθη τῆς εὐκαιρίας νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Ἀράβων, τῶν πολεμίων τοῦ ὠμοῦ Βασιλέως Ounyamouesi, τὸν Ἀτίλα τοῦτον τῆς σημερινῆς Ἀφρικῆς, καὶ πῶς ἐπὶ τέλους ἐπανεῦρε, τῇ 10 Νοεμβρίου 1871, τὸν ὡς ἀπωλεσθέντα θεωρούμενον Λιβιγιστῶνα εἰς Oudgidgi, παραλαβὼν τὰς πολυτίμους σημειώσεις καὶ προοιμιάσας τὴν κατόπιν μερίστην εἰς Ἀφρικὴν ἐκστρατείαν, καθ' ἣν συνέστησε τὸ μέγα ἐλεύθερον κράτος τοῦ Κόγκου, ἰδρύσας πόλεις καὶ σταθμοὺς (τὴν Stanley-Pool, τὰς Stanley-Falles κλ.).

Ὅταν, ἐπανελθόντα ἐκ τῆς πρώτης ἐκδρομῆς, τῆς πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Λιβιγιστῶνος εἰς Λονδῖνον, συνεχάρημεν οἱ ἐν Σύρῳ πρὸ τριετίας γνωρίσαντες τὸν κ. Στάνλεϋ, διὰ τὴν εὐτυχῆ ἀποπεράτωσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἠνοήσαμεν ἐκ τῆς ἀπαντήσεώς του, ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ ἡμεῖς ἐνομιζομεν, ἀποπεράτωσιν τῆς ἀποστολῆς του, αὐτὸς ἐθεώρει ἀρχὴν μεγάλων ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιχειρήσεων, ἐνοῶν βεβαίως τὴν ἐξερεύνησιν τῆς κατὰ τὸν Ἰσημερινὸν Ἀφρικῆς.

Πράγματι δὲ μετ' οὐ πολὺ, τῷ 1874, ὁ κ. Στάνλεϋ διὰ νέων κεφαλαίων καταβληθέντων ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων New York Herald καὶ Daily Telegraphu ἀπῆλθεν ἐκ νέου διὰ Ζανζιβάρης εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἀγνώστων πηγῶν τοῦ Νείλου καὶ ἐξέτασιν τῆς μερίστης τῶν λιμνῶν, τῆς ἔκτοτε ὀνομασθείσης Victoria· ἐκεῖ συμμαχήσας μετὰ τῶν μοναρχῶν Mtesa καὶ Roumanika, ἀνεκάλυπτε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν λίμνην Albert Edouard καὶ τὴν ἐτέραν λίμνην Tanganika, εἰσδύσας δὲ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Tippoo-Tip εἰς τὸ τέως ἀπρόσιτον δάσος Mitamba, ἔφθασεν εἰς τὸν μέγιστον ποταμὸν Κόγκο, περὶ τὸν ὁποῖον συνέστησε κατόπιν τὸ ἐλεύθερον κράτος τοῦ Κόγκου, ἀφοῦ, εἰς τριάκοντα δύο μάχας μετὰ ἀγρίων καὶ ἰθα-

γενῶν, ἀπώλεσε τοὺς πλείστους τῶν ὀπλιτῶν του, διασωθεὶς καὶ αὐτὸς ὡς ἐκ θαύματος.

Τὰ μετὰ ταῦτα γνωρίζουσι πάντες, ὅτι δηλαδὴ ὁ κ. Στάνλεϋ ἐπανῆλθεν εἰς Εὐρώπην, ἀνακοινώσας δὲ εἰς τὰς μεγάλας γεωγραφικὰς ἐταιρίας τὰς νεωτέρας ἀνακαλύψεις του, συνεφώνησε μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου Λεοπόλδου νὰ ἐπανεέλθῃ καὶ αὖθις εἰς Ἀφρικὴν καὶ συμπληρώσῃ τὸ μέγα ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἦτοι ὡς γενικὸς αὐτοῦ πρᾶκτωρ, νὰ συστήσῃ τὸ κράτος τοῦ Κόγκου, τὸ τεθὲν βραδύτερον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τῶν Βέλγων.

Τότε κατὰ τὴν ἐν Βελγίᾳ διαμονὴν του συνέπεσε νὰ ἐπανίδω μετὰ τόσα ἔτη τὸν παλαιὸν μου γνώριμον καὶ μέγαν ἤδη ἄνδρα. Δὲν ἦτο βεβαίως ὁ νεαρὸς ξένος τῆς Σύρου, ἀλλ' ἐφαίνετο τὸ ἀκατάβλητον αὐτοῦ ψυχικὸν σθένος, καίτοι ἡ κεφαλή του, ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ κακουχιῶν, εἶχε πρόωρος λευκανθῆ, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς συγγράμμασι του ἀναφέρει.

Ὁ κ. Στάνλεϋ, ἀναδεχθεὶς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου του, ἐπανῆλθεν εἰς Κόγκον, ἐνθα ἀνέπτυξεν ἑκτακτον ὀργανιστικὴν καὶ διπλωματικὴν δεξιότητα, ιδρύσας τοὺς φερωνύμους σταθμοὺς καὶ τὴν πόλιν *Starleouopolis*, συστήσας ταχυδρομεῖα, τακτοποιήσας τὰ τῶν ἰδιοκτησιῶν, καὶ γενόμενος ὁ ἴδιος κάτοχος ἀπεράντων γαιῶν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Εὐρώπην, κατέστησε γνωστὴν ἐν τῷ Βερολινεῖᾳ γεωγραφικῷ συνεδρίῳ, ἐνθα παρεκάθητο καὶ ὁ σιδηροῦς ἀρχικαγγελάριος, τὴν διοργάνωσιν τοῦ νέου ἐλευθέρου Κράτους τοῦ Κόγκου.

Μετὰ τόσους ὑπερανθρώπους ἀγῶνας ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤθελε κουρασθῆ ὁ νέος Ἡρακλῆς. Ἄλλ' ἀκόμη! Ἀναδεχθεὶς δυσχερεστάτην ἄλλην ἀποστολὴν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἐμὶν πασσᾶ, διοικητοῦ τῆς παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας, ἐπανῆλθε καὶ αὖθις ἐκεῖ, ἐξεπλήρωσε καὶ τὴν ἀποστολὴν ταύτην, προσθεὶς καὶ τὸ ἄθλον τοῦτο εἰς τὰ τόσα προηγούμενά του, καὶ δοξασθεὶς ὅσον οὐδεὶς ἴσως τῶν πρὸ αὐτοῦ μεγάλων ἐξερευνητῶν, οὐ μόνον διὰ τὸ μέγα τῆς ψυχῆς σθένος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἑκτακτον στρατηγικὴν καὶ διπλωματικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα.

Καὶ ἤδη ἠχεῖ καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου, ἡ φήμη τοῦ ὀνόματος τοῦ νεαροῦ ἀνταποκριτοῦ, ὃν ἐγνωρίσαμεν, μὴ προβλέποντες οὐδὲν τόσῳ μέγα περὶ αὐτοῦ, οἱ ἐν ἔτει 1869 περιπατηταὶ τῆς πλατείας Σύρου, οἵτινες ἐμείναμεν ἕκτοτε περιπατηταὶ ἢ ἐκείνης τῆς πλατείας, ἢ τῆς τοῦ Συντάγματος ἢ τῆς Σπι-

ανάδας τῆς Κερκύρας, ἴσως μάλιστα καὶ κουρασμένοι ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἐν αὐτοῖς καθημερινὸν περίπατον.

Ἐν Κερκύρα κατὰ Ἰούλιον 1890.

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΑΜΠΕΛΑΣ

ΜΕΣΑΙΩΝ

Μοναστηρίσια μου ὠμορφιά λευκή σὰν τ' ἁγιοκέρι
Ποῦ ἀπὸ τὸ μσχολίθιανο τὸ σῶμά σου εὐωδιάζει,
Καὶ λάμπεις μὲς τὰ μάσα σου τὰ μαῦρα σὰν ἄστερι
Ἄνοιχ' τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ, κανεῖς δὲν μᾶς κυττάζει.

Ἄνοιχ' τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ, ὠμορφη εὐλογημένη
Μαζύ σου νὰ προσευχηθῶ, μαζύ σου ν' ἀγρυπνίσω·
Νὰ ἐλθῶ μὲς τὴν ἀγκάλη σου κρυφά, τὴν ἁγιασμένη,
Καὶ τοῦ λαιμοῦ σου τὸ σταυρὸ ψυχῆ μου νὰ φιλήσω.

Τῆς φυλακῆς τὰ σίδερα ποῦ μ' ἔκλεισαν γιὰ 'σένα,
Τᾶσπασ' ἀπὸ τὸν πόνο μου κ' ἦλθα νὰ σ' ἀνταμώσω·
Ἄνοιχ' τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ καὶ κλείσεμε κ' ἐμένα,
Εἰς τὴ θερμὴ ἀγκάλη σου τὸ πᾶν νὰ παραδώσω.

Κι' ἂν ἔλθῃ καὶ καμμιὰ στιγμή, πικρὴ, δυστυχισμένη,
Καὶ 'ς τὴν ἀγκάλη σου μὲ ἰδοῦν νᾶμαι γλυκὰ γυρμένος,
Σταυροκοπήσου τρεῖς φορὰς ἐμπρὸς 'ς τὴν ἡγουμένη
Καὶ πὲς πῶς ἦταν ἄγγελος ἀφ' τσ' οὐρανοῦς σταλμένος.

Ζάκυνθος 1890.

Δ. ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΥΦΟΣ

[Σ Κ Ι Α Γ Ρ Α Φ Η Μ Α]

Α'

« . . . Διότι, εἰς σᾶς, τοὺς γονεῖς μου, ὀφείλω ὄχι μόνον τὴν σωμα-
»τικὴν μου ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν μου διαμόρφωσιν,
»θὰ σᾶς εἶμαι ἐπὶ ζωῆς εὐπειθῆς καὶ εὐγνώμων, καλοὶ μου γονεῖς».

Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ εὐχαριστῶν τοὺς γονεῖς διὰ τὴν σωματικὴν
του ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πνευματικὴν του διαμόρφωσιν, ἦτο ἐν παιδίον
κυφόν καὶ ἠλίθιον. . . . Πῶς ἐγέλασε μὲ τὸ συγχαρητήριο αὐτὸ τῆς